

AVANOS'UN AVRUPA SERAMİK ROTASINA DÂHİL OLMASININ OLASI ETKİLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

A STUDY ON THE POTENTIAL EFFECTS OF AVANOS JOINING
THE EUROPEAN CERAMIC ROUTE

Bekir VAROL¹
ORCID: 0009-0007-1635-6377

Öz

Çeşitli sebeplerden dolayı insanlar binlerce yıldır seyahat etmekte olup günümüzde insanların başka bir ülkeye turistik gezi düzenlemesinin ana sebeplerinden biri yeni kültürler tanımak ve deneyimlemektir. Dünyadaki en önemli kültür turizmi destinasyonlarından biri olan Avrupa'nın tüm turizminin yüzde 40'ını kültür turizminin oluşturduğu ve her 10 turistten 4'ünün destinasyonunu kültürel sunumuna göre seçtiği tahmin edilmektedir. Sahip olduğu bu potansiyelle turizm türleri arasında oldukça büyük bir öneme sahip olan kültür turizminin Avrupa'da daha fazla gelişmesi, bir yandan da eserlerin, tarihi sitelerin ve yerel geleneklerin korunmasını sağlama ihtiyacı arasında dengeli bir yaklaşımın benimsenmesi amacıyla Avrupa Konseyi tarafından Kültür Rotaları Programı 1987 yılında başlatılmıştır. 2024 yılı itibarıyla Avrupa'nın belleğini, tarihini ve mirasını gösteren ve günümüz Avrupa'sının çeşitliliğini yorumlamaya katkıda bulunan çok farklı temalara sahip 48 Kültür Rotası bulunmaktadır. Bu rotalardan birisi 2012 yılında kurulan ve hâlihazırda 16 ülkeden 23 bölgenin rota içerisinde yer aldığı Avrupa Seramik Rotasıdır. Köklü bir çömlekçilik ve seramik geçmişine sahip olan Nevşehir'in Avanos ilçesi Avrupa Seramik Rotasına 2023 yılında dahil olmuştur ve İznik'le birlikte ülkemizi Avrupa Seramik Rotasında temsil etmektedir. Bu çalışmada, Avrupa Seramik Rotasının yeni bir üyesi olan Avanos'un ilgili kurum ve kuruluşların planlı bir şekilde hareket etmeleri halinde elde edebileceği olası kazanımlar üzerine bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültür Rotası, Kültür Turizmi, Avanos, Seramik Rotası

Abstract

For thousands of years, people have been traveling for various reasons, and today, one of the main reasons people organize tourist trips to other countries is to encounter and experience new cultures. Europe, one of the most important cultural tourism destinations in the world, is estimated to generate 40 percentage of all tourism revenue from cultural tourism, with an estimated 4 out of 10 tourists selecting their destination based on its cultural offerings. Recognizing the potential of cultural tourism with its significance among tourism types, and the need to strike a balanced approach between developing cultural tourism and ensuring the preservation of artworks, historical sites, and local traditions, the Council of Europe initiated the Cultural Routes Program in 1987. As of 2024, there are 48 Cultural Routes with diverse themes contributing to showcasing Europe's memory, history, heritage, and the diversity of contemporary Europe. One of these routes is the European Ceramic Route, established in 2012 and currently encompassing regions from 16 countries. Avanos, a district in Nevşehir with a rich history in pottery and ceramics, joined the European Ceramic Route in 2023, representing Turkey alongside İznik. This study aims to evaluate the potential gains Avanos, as a new member of the European Ceramic Route, could achieve if relevant institutions and organizations act systematically upon joining the Route.

Keywords: Culture Tourism, Culture Route, Avanos, Ceramic Route

1 Genel Sekreter, Ahiler Kalkınma Ajansı, varolbekir@yahoo.com

Giriş

Turizm, insanların farklı yerlere seyahat ederek tatil yapması, dinlenmesi, eğlenmesi veya kültürel deneyimler yaşaması amacıyla gerçekleştirilen bir faaliyet olup bu faaliyet genellikle turistlerin konaklama, yeme-içme, ulaşım gibi ihtiyaçlarını karşılayan bir endüstrinin parçası olarak işlemektedir. Turizm, ekonomik, sosyal ve kültürel etkileriyle dünya genelinde oldukça önemli bir sektördür ve birçok ülke için önemli bir gelir kaynağıdır. Turizm aynı zamanda insanların farklı kültürleri tanıma, yeni yerleri keşfetme ve kişisel gelişimi için ciddi fırsatlar sağlamaktadır.

Turizmin tarihi tarih öncesi döneme kadar uzanmakta olup tarih öncesi dönemde seyahatin kanıtları yazıtlar, kaya resimleri, arkeolojik buluntular ve antik el yazmalarında görülmektedir. Batı dünyasında turizm, Mısır İmparatorluğunda kökleşmiş, Roma döneminde ise zirveye ulaşmıştır. Doğuda ise Çin'deki kırıy imparatorluğu ile Hindistan'daki Maurya İmparatorluğunun seyahat edenlere geniş olanaklar sunduğu bilinmektedir (Srivastava, 2010).

Günümüzde ulaşım imkânlarının da oldukça gelişmesiyle birlikte turizm sektörü her geçen yıl biraz daha büyümekte ve her yıl seyahat eden insan sayısı artış göstermektedir. 2023 yılında bir önceki yıla kıyasla seyahat eden insan sayısı yüzde 34'lük artış ile 1,286 milyar kişiye ulaşmıştır (Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü, 2024a). Ayrıca 2023 yılında turizm sektörünün küresel gayri safi yurtiçi hasılaya katkısı yüzde 9,1 şeklinde olmuş ve turizm sektörü kaynaklı 27 milyon yeni iş yaratılmıştır (Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi, 2024).

Turizm, insanların farklı yerleri ziyaret etme, yeni kültürler keşfetme ve dinlenme amacıyla yaptıkları seyahatlerin genel adıdır. Ancak, turizm denilince sadece bir türünün var olduğunu düşünmek yanlış olur. Çünkü turizm, birçok farklı türe ayrılmakta ve her biri farklı ilgi ve ihtiyaçlara hitap etmektedir. Doğa turizmi, macera turizmi, deniz, kum ve güneş turizmi, gastronomi turizmi, inanç turizmi, kış sporları turizmi, sağlık turizmi, iş turizmi, alışveriş turizmi ve kültür turizmi en bilindik turizm çeşitleridir.

Birçok turizm türünü kapsayan kültür turizmi, insanların farklı kültürlerle, tarihî mekânlara, sanat etkinliklerine ve diğer kültürel unsurlara tanıklık etmek, onları keşfetmek ve deneyimlemek için seyahat etmelerini içeren bir turizm türüdür. Bu tür turizm genellikle yerel gelenekler, el sanatları, mimari yapılar, müzeler, festivaller, gösteriler ve diğer kültürel etkinlikler gibi unsurları kapsamaktadır. Kültür turizmi, insanların bir ülkenin veya bölgenin kültürel mirasını anlamalarına, değerlerini takdir etmelerine ve bu yolla kültürel anlayışlarını artırmalarına yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda kültürel alışverişe ve insanlar arasında anlayış ve hoşgörüye de katkıda bulunmaktadır.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütüne (OECD) göre kültür turizmi, en büyük ve en hızlı büyüyen küresel turizm pazarlarından biridir. Kültür ve yaratıcı endüstriler, giderek destinasyonları tanıtmak ve rekabet güçlerini ve cazibelerini artırmak için kullanılmaktadır. Birçok yer artık, giderek daha rekabetçi bir turizm pazarında karşılaştırmalı avantajlar geliştirmenin bir yolu olarak, somut ve soyut kültürel varlıklarını geliştirmekte ve küreselleşmenin karşısında yerel farklılıklar yaratmaktadır (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü, 2024).

Kültür turizmi birçok turizm çeşidine sahip olmakla birlikte inanç, gastronomi ve doğa turizmi gibi birçok turizm türüyle de etkileşim halindedir. Son yıllarda insanlar farklı kültürlerin yöresel lezzetlerini deneyimlemek için sıklıkla seyahat etmekte ve ziyaret ettikleri yerlerdeki yerel halkla da etkileşime geçmektedir. Bu yolla aynı zamanda o bölgenin genel kültürü hakkında da bilgi ve deneyim sahibi olabilmektedirler. Bu gibi nedenlerden dolayı oldukça geniş bir alana sahip olan kültür turizmini çeşitli başlıklar altında sınırlamak doğru değildir.

Avrupa geçmişinin vermiş olduğu zenginlik sayesinde dünyadaki en önemli kültür turizmi destinasyonlarından biri olup Avrupadaki tüm turizmin yüzde 40'ını kültür turizminin oluşturduğu ve her 10 turistten 4'ünün destinasyonunu kültürel sunumuna göre seçtiği tahmin edilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2024).

Avrupa Birliği, kültürü Avrupa turizm deneyiminin bir parçası olarak ve Avrupa'yı küresel bir destinasyon olarak profiline katkı sağlayabilecek bir unsur olarak tanımaktadır. Bu doğrultuda, Avrupa Komisyonu, büyüme potansiyeli en yüksek olan kültür turizm alanlarını desteklemektedir. Bunu gerçekleştirirken Avrupa Birliği, bir yandan büyümeyi artırmak ihtiyacıyla diğer yandan da eserlerin, tarihi sitelerin ve yerel geleneklerin korunmasını sağlama ihtiyacı arasında dengeli bir yaklaşımı benimsemektedir.

Avrupa Konseyi, 2024 yılı itibarıyla Avrupa'nın belleğini, tarihini ve mirasını gösteren ve günümüz Avrupa'sının çeşitliliğini yorumlamaya katkıda bulunan çok farklı temalara sahip 48 Kültür Rotasına sahiptir (Avrupa Konseyi, 2024a). Avrupa Konseyi tarafından 2012 yılında kurulan Avrupa Seramik Rotasına Nevşehir'in Avanos ilçesi 2023 yılında dâhil olmuştur.

Bu çalışmada, Avanos'un Avrupa Seramik Rotasına dâhil olmasının sağlayacağı olası etkiler incelenmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde Avrupa Kültür Rotaları Programı ve Avanos ilçesinin de dâhil olduğu Avrupa Seramik Rotasının ana amaç ve hedefleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde Avanos ilçesi ve Avanos ilçesinin tarihten gelen çömlekçilik ve seramik geleneği incelenirken üçüncü bölümde ise Avrupa Seramik Rotasına üye olunmasının Avanos'a ve bölgeye sağlayacağı kazanımlar değerlendirilmiştir. Son olarak ise Türkiye'nin kültür turizmi potansiyeli hakkında kısa bir değerlendirme yapılarak Avrupa Kültür Rotalarına dahil olunması ve ülke içinde kültür rotaları oluşturulması hususunda öneriler sunulmaktadır.

1. Avrupa Kültür Rotaları Programı

Kültür turizmi çok kapsamlı bir turizm çeşidi olduğu için tek bir tanımı da bulunmamaktadır. Turizm ve Serbest Zaman Eğitimi Derneğinin (ATLAS) kültür turizminin Avrupa'daki durumu hakkında hazırlattığı çalışma kapsamında biri teknik tanım biri de kavramsal tanım olmak üzere iki farklı kültür turizmi tanımı sunulmaktadır. Teknik tanıma göre kültür turizmi "Kişilerin normal ikametgâhları dışındaki belirli kültürel cazibe merkezlerine, müzelere, miras

sitelerine, sanatsal gösterilere ve festivallere olan hareketliliğidir". Kavramsal tanıma göre ise kültür turizmi "Kişilerin normal ikametgâhlarından uzak kültürel etkinliklere olan hareketliliği, yeni bilgi ve deneyimler edinmek amacıyla kültürel ihtiyaçlarını karşılamak içindir" (Turizm ve Serbest Zaman Eğitimi Derneği, 1996).

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) ise kültür turizmini, ziyaretçinin temel motivasyonunun bir turizm destinasyonunda bulunan somut ve soyut kültürel cazibe merkezlerini/ürünlerini öğrenmek, keşfetmek, deneyimlemek ve tüketmek olduğu bir turizm faaliyeti türü şeklinde tanımlamaktadır. Bu cazibe merkezleri/ürünler, bir toplumun ayırt edici malzeme, entelektüel, ruhsal ve duygusal özelliklerini kapsayan sanat ve mimari, tarihi ve kültürel miras, mutfak mirası, edebiyat, müzik, yaratıcı endüstriler ve yaşayan kültürler ile yaşam tarzları, değer sistemleri, inançlar ve geleneklerini içermektedir (Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü, 2024b).

Kültür turizmi sağladığı katma değer sebebiyle tüm dünya ülkeleri ile birlikte Avrupa için de önemli bir turizm çeşididir. Avrupa geçmişinin vermiş olduğu zenginlik sayesinde dünyadaki en önemli kültür turizmi destinasyonlarından birisidir ve Avrupa'daki tüm turizmin yüzde 40'ını kültür turizminin oluşturduğu ve her 10 turistten 4'ünün destinasyonunu kültürel sunumuna göre seçtiği tahmin edilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2024).

Avrupa Birliği, önemli gördüğü ve büyüme potansiyeli bulunan kültür turizmi alanlarını desteklerken hem büyüme ihtiyacına cevap verebilmek hem de tarihi eserler, alanlar ve yapılar ile yerel geleneklerin korunarak gelecek nesillere aktarılabilmesi için yaklaşımlar benimsemektedir. Bu amaçlar doğrultusunda Avrupa Konseyi tarafından Kültür Rotaları Programı başlatılmıştır.

Kültür Rotaları, Avrupa Konseyi'nin tüm çalışma ve değerlerinin temelini oluşturan insan hakları, kültürel demokrasi, kültürel çeşitlilik, sınırlar arası karşılıklı anlayış ve değişim prensiplerini teşvik eden temel ağlardır. Kültür Rotaları, kültürler arası diyalog için kanallar olarak işlev görmek ve Avrupa

tarihini daha iyi bilme ve anlama konusunda katkı sağlamaktadır (Avrupa Konseyi, 2024b).

Avrupa Konseyi'nin Kültür Rotaları programı 1980'lerde resmi olarak başlatılmış olup ilk rota, Avrupa'nın her köşesinden büyük sayıda hacının Orta Çağ'ın en önde gelen hac merkezlerinden biri olan Santiago de Compostela Katedrali'ne ve havarilerden Yakup'un mezarına seyahat ettiği yollara dayanmaktadır. 23 Ekim 1987'de İspanyol şehrinde kabul edilen bildiride belirtildiği gibi, girişimin sağlam kavramlara dayandırılması amaçlanmıştır: "Toplumda insanın anlamı, özgürlük ve adalet düşünceleri ve ilerleme güveni, Avrupa kimliğini oluşturan farklı kültürleri tarihsel olarak şekillendiren prensiplerdir. Bu kültürel kimlik, bugün de dün olduğu gibi, kolektif bellekle yüklü bir Avrupa alanının varlığının ve mesafeleri, sınırları ve anlayışsızlığı aşan yollarla kesişen bir sonucudur." Ayrıca, bildiri, girişimin hemen genişletilmesini öngörmüştür: "Avrupa'nın inşa sürecinde son derece sembolik olan bu rota, gelecekteki girişimler için bir referans noktası ve bir örnek olarak hizmet edecektir." Modern bir hac zihniyetine hitap ederken, bildiri Avrupalıları - özellikle gençleri - "bu rotaları seyahat etmek için, hoşgörü, özgürlük, dayanışma ve diğerlerine saygıya dayalı bir toplum inşa etmeye" davet etmektedir (Avrupa Konseyi, 2010). Programın, bir yandan ulusal, bölgesel ve yerel yetkililer ile çeşitli dernekler ve sosyoekonomik aktörler arasında sinerjiler oluşturarak sürdürülebilir bölgesel kalkınmayı teşvik etmek; diğer yandan ise seyahatin eğitimsel rolünü vurgulayarak "Avrupa'nın zengin ve çeşitli mirasını keşfetme" hedefi bulunmaktadır ve hala devam etmektedir (Ascanis ve diğerleri, 2020).

Avrupa Konseyi, 2024 yılı itibarıyla Avrupa'nın belleğini, tarihini ve mirasını gösteren ve günümüz Avrupa'sının çeşitliliğini yorumlamaya katkıda bulunan çok farklı temalara sahip 48 Kültür Rotasına sahiptir (Avrupa Konseyi, 2024a).

1.1. Avrupa Seramik Rotası

Avrupa Seramik Rotası, 2012 yılında Avrupa Konseyi tarafından onaylanmış bir Kültürel Rota'dır. Seramik üretiminin kültürel mirasını ve geleneklerini tanıtarak,

sadece sanatsal üretimler ve koleksiyonlarla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda destinasyonların zaman içindeki kültürel ve sosyal gelişimini de teşvik ederek sürdürülebilir ve rekabetçi turizmi desteklemeyi amaçlamaktadır (Avrupa Seramik Rotası, 2024a).

Rota teması, seramik zanaatının, sanatsal üretimin, tarihsel, kültürel ve sosyal yönlerinin hem somut hem de soyut perspektiflerinden farklı ve çok yönlü bir şekilde tanımlanmış, açık ve bütüncül bir şekilde ele alınmıştır. Malzemeyi bir başlangıç noktası olarak alan Rota, kültür, miras, ekonomi, sanat ve tarihin kesişiminde çeşitli anlatılar ve hikâyeler sunmayı amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, ağırlıklı kapsayıcılığı güçlendirirken; el zanaatları ve seramik kullanımının küresel ölçekte birçok ortak unsur barındırdığını ortaya koyarak, teknolojik gelişmeler, malzeme analizi ve stilistik yenilikler gibi alanlarda uluslararası iş birliklerini teşvik etmektedir. Tema, iş birliği, etkileşim, bilimsel ve araştırma çalışmaları, gençlerin katılımı, yerel toplulukların güçlendirilmesi ve alternatif ve geleneksel turistik teklifler için birden fazla çerçeve ve kavram sunmaktadır. Ayrıca, tarih ve teknolojik gelişmeler, mutfak ve yaşam tarzı, geleneksel bilgi ve inançlar, sanatsal temsiller ve motifler gibi seramiğin ana özelliklerine odaklanarak ulusal ve hatta küresel anlatıları teşvik etmektedir (Konach, 2022).

Avrupa Seramik Rotasının ana hedef ve amaçları şu şekildedir (Avrupa Seramik Rotası, 2024b):

- Seramik ile bağlantılı somut ve soyut kültürel mirasın bilgisini yaymak, korumak ve geliştirmek,
- Avrupa Seramik Rotası bünyesinde seramiğe bağlı en önemli Avrupa kuruluşları arasında koordinasyon sağlamak ve sinerjiler oluşturmak,
- Seramik kültürü ve geleneğinin çalışılması, bilgisinin artırılması ve geliştirilmesini teşvik etmek için girişimlerde bulunmak,
- Seramikle ilgili konuları araştırmak için Üniversiteler ve Araştırma Merkezleri ile iş birliği yapmak,
- Avrupalı genç vatandaşlar arasında ve özellikle eğitim sisteminde, kültürel rota konusunda odaklanmış araştırma ve kültürel ve eğitimsel değişimleri teşvik etmek,

- Rotanın geliştirilmesine yönelik diğer Kültür Rotalarıyla iletişimi ve en iyi uygulamaların değişimini teşvik etmek,
- Diğer “yerel güzergahları” rota içerisinde barındırarak, orijinal güzergahı zenginleştirmek ve ortak Avrupa kimliğini destekleyen bir değer olarak arttırmak,
- Avrupa kimliğinin güçlendirilmesi için yerel kimlikleri tanımlayarak, vatandaşların seramik alanındaki bilgisini artırmak için girişimler oluşturmak ve teşvik etmek,
- Seramik tanıtım faaliyetlerini uyumlu hale getirerek, kültürel ve turistik misyonu güçlendirmek ve seramik ticaretini teşvik etmek,
- Sürdürülebilir ve etik turizmin gelişimini sağlamak için ilgili bölgesel kuruluşlar ile iş birliğinde rotaların daha iyi kullanımı için uygun altyapı ve hizmetlerin oluşturulmasını teşvik etmek,
- Benzer olmayan Avrupa dışı kurumlarla verimli kültürel, turistik, ekonomik ve eğitimsel bir değişim için ilişkiler kurmak ve projeler hayata geçirmek.

Avrupa Seramik Rotası içerisinde Şekil-1’de de gösterilen 16 farklı ülkeden 23 üye yer almaktadır. Türkiye’den ise İznik ile Avanos rota üyesidir (Avrupa Seramik Rotası, 2024a).

2. Avanos’un Çömlekçilik ve Seramik Geleneği

Anadolu, insanlık tarihinde çömlekçiliğin doğduğu yerlerden birisidir. Tarih öncesi dönemlerde, Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde yaşayan insanlar, topraktan elde ettikleri çömleklerle günlük hayatlarını sürdürmüşlerdir. Özellikle Neolitik dönemden itibaren, Anadolu’nun çeşitli yerleşim bölgelerinde çömlekçilik faaliyetleri yoğunlaşmış; bu döneme ait çok sayıda çömlek kalıntısı, gerçekleştirilen arkeolojik kazılarda gün yüzüne çıkarılmıştır (Manafidizaji, 2025).

Antik dönemde, Anadolu toprakları birçok önemli medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Hititler, Lidyalılar, Frigyalılar, Urartular gibi medeniyetler, çömlekçilik alanında önemli başarılar elde etmişlerdir. Hititler özellikle çeşitli formlarda çömlekler üretmişler ve bu çömlekler ticaret yoluyla çevre bölgelere yayılmıştır. Lidyalılar ise özellikle çömleklerinde kullandıkları süslemelerle dikkat çekmişlerdir (Akurgal, 2005).

Şekil 1: Avrupa Seramik Rotası Üyeleri
(Kaynak: Avrupa Seramik Rotası, 2024a)

Roma İmparatorluğu'nun Anadolu'yu kontrolü altına almasıyla birlikte, çömlekçilik faaliyetleri daha da yaygınlaşmıştır. Roma döneminde, Anadolu'nun çeşitli kentlerinde çömlek atölyeleri kurulmuş ve bu atölyelerde üretilen çömlekler, imparatorluğun dört bir yanına ihraç edilmiştir. Benzer şekilde, Bizans döneminde de çömlekçilik faaliyetleri devam etmiş ve özellikle kilise ve manastır gibi dini yapıların ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için çömlekler üretilmiştir (Cook, 1960).

Kızılırmak Nehri'nin kıyısına kurulmuş olan Avanos, tarih boyunca önemli bir yerleşim merkezi olmuştur. Hititler, Persler, Romalılar, Bizanslılar ve Osmanlılar gibi birçok medeniyet bu bölgede izler bırakmıştır.

Avanos ilçesinde, çanak çömlek yapımının Neolitik Çağ'dan bu yana devam ettiği bilinmektedir. Çanak çömlek yapımı için kullanılan kil, İlk Tunç Çağ'ında da, günümüzde olduğu gibi, Kızılırmak'ın yataklarından ve Avanos'un dağlarından getirilip kullanılmaktaydı. Bölgede yapılan ilk çömlekler,

elde şekillendirme yöntemi ile yapılıp, açık pişirim ile pişirilmekteydi. İlk Tunç Çağı'nın sonlarına doğru, çömlekçi çarkı bulunmuş ve çömlekler çarkta şekillendirilmeye başlanmıştır. Avanos'un Topaklı beldesinde ise, Topaklı Höyük kazılarında, Tunç Çağı'ndan Bizans dönemine kadar sıralanan 24 yapı katında çeşitli seramik parçaları bulunmuştur. Bu bulgular Avanos'ta çömlekçiliğin geçmişinin oldukça eskilere dayandığının kanıtı niteliğindedir (Küçükçakır, 2019). Aşık Seyrani'ye ait olan "Kör de bilir Avanos'un yolunu, testi bardak kırığından bellidir" sözü (Güner, 1988), Avanos'ta çömlekçiliğin ne kadar eski bir kökene sahip olduğunun kanıtıdır.

Binlerce yıllık bir geçmişe sahip olan Avanos çömlekçilik geleneğinin kökenleri bölgenin jeolojik yapısına dayanmaktadır. Avanos'un toprağı, nehirlerin taşıdığı volkanik kül ve kil ile zenginleşmiştir. Bu özel toprak, çömlekçilik için mükemmel bir hammadde haline gelmiştir. Geleneksel olarak, çömlekçiler bu özel toprağı kullanarak el yapımı çömlekler ve seramikler üretmişler ve üretmeye de devam etmektedir (Canpolat ve Çobanlı, 2011). Bu ustalar, nesilden nesile geçen tekniklerle çalışmakta ve her bir eserlerinde kendilerine özgü bir imza bırakmaktadır. Avanos'un çömlekçilik geleneğı, sadece bir zanaat değil, aynı zamanda bir sanat şeklidir.

Özellikle son 50 yılda Kapadokya turizminin hızla gelişmesiyle birlikte Avanos'un seramik/çömlekçilik sektöründe bu doğrultuda hızlı bir gelişim göstermiştir ve birçok insanın geçim kapısı haline gelmiştir. Avanos'ta, çeşitli atölyelerde ve eğitim merkezlerinde çalışan çok sayıda seramik sanatçısı, sadece antik eserler üretmekle kalmayıp, aynı zamanda yeni ürünler ve sanat eserleri ortaya çıkarmaktadır (Toğrul, 2016).

Avanos'un çömlek ve seramiğı sadece güzelliğıyle değil, aynı zamanda kültürel önemiyle de dikkat çekmektedir. Motifler ve tasarımlar genellikle Kapadokya'nın tarihinden, doğasından ve mitolojisinden ilham almaktadır. Bu dekoratif unsurlar, bölgenin zengin mirasını yansıtmakta ve çömlek ve seramiklere belirgin bir çekicilik katmaktadır. Olağanüstü jeolojik oluşumlarıyla dikkat çeken Kapadokya bölgesi ve Avanos'un köklü

çömlekçilik ve seramik geleneğı, bölgeyi uluslararası düzeyde ilgi gören önemli bir turizm destinasyonu hâline getirmiştir. Sıcak hava balonu turları eşliğinde peri bacaları ve vadilerin keşfedilmesi ile geleneksel atölyelerde çömlek yapımının deneyimlenmesi, Avanos'un bu özgün coğrafyada eşsiz ve etkileyici bir kültürel deneyim sunmasına olanak tanımaktadır. Avanos'ta seramik ve çömlekçilik üzerine çalışan birçok atölye bulunmakta olup 2023 yılı sonu itibarıyla 66 aktif seramik/çömlek atölyesi, 15 adet endüstriyel tesis üretim hattı, 11 adet geleneksel üretim hattı, 102 el sanatları ustası ve 15 çırac bulunmektedir (Ahiler Kalkınma Ajansı, 2023).

Köklü seramik ve çömlekçilik kültürüne sahip olan Avanos, bu alandaki geleneksel üretim birikimi ile turizme dayalı gelişimini birleştirerek, 2023 yılında Avrupa Konseyi Seramik Rotası'na dâhil edilmiştir (Avrupa Seramik Rotası, 2025).

3. Avanos'un Avrupa Seramik Rotasına Dâhil

Olmasının Olası Etkileri

Avrupa Kültür Rotaları, Avrupa'daki kültürel mirası korumak, tanıtmak ve keşfetmek amacıyla oluşturulan bir ağdır. Bu rotalar, Avrupa'nın tarihî ve kültürel zenginliklerini korumayı, turizmi teşvik etmeyi ve kültürel alışverişi desteklemeyi amaçlamaktadır. Avrupa Kültür Rotaları, aynı zamanda farklı ülkeler arasında kültürel iş birliğini ve anlayışı artırmayı da hedeflemektedir. Ayrıca, bu rotalar kültürel mirasın sürdürülebilirliğini sağlamak ve gelecek nesillere aktarmak için çeşitli etkinlikler, sergiler ve eğitim faaliyetleri düzenlemektedir. Bu şekilde, Avrupa'nın çeşitli bölgelerindeki kültürel zenginliklerin korunması ve tanıtılması desteklenmektedir. 2024 yılı itibarıyla Avrupa Konseyi tarafından tescillenmiş 48 farklı kültür rotası bulunmakta ve bu rotalar Avrupa Konseyi tarafından desteklenmektedir. Bu rotalardan birisi ise Avrupa Konseyi tarafından 2012 yılında Kültür Rotası olarak tescillenmiş olan Avrupa Seramik Rotasıdır. Avrupa Seramik Rotası, seramik üretiminin kültürel mirasını ve geleneklerini tanıtmayı hedeflemekle kalmayıp; sanatsal üretim ve koleksiyonların ötesine geçerek, destinasyonların tarihsel süreçteki kültürel ve sosyal

gelişimlerini teşvik eden sürdürülebilir ve rekabetçi bir turizm anlayışını desteklemeyi amaçlamaktadır (Avrupa Seramik Rotası, 2024a). Rota içerisinde 2024 yılı itibarıyla 16 ülkeden 23 bölge yer almakta olup Türkiye'den İznik ile Avanos rota içerisinde bulunmaktadır. Avanos, 2023 yılı itibarıyla Avrupa Seramik Rotası'na dâhil edilmiş olup, bu ağı katılan en genç üye yerleşimlerden biri konumundadır. Tüm kültür rotalarının, üyesi olan yerleşimlere çok çeşitli alanlarda ve konularda pozitif etkileri bulunduğu değerlendirilmektedir. Bu bölümde de Avrupa Seramik Rotasının yeni bir üyesi olan Avanos'un ilgili kurum ve kuruluşların planlı bir şekilde hareket etmeleri halinde Avrupa Seramik Rotasına üye olmasıyla elde edebileceği olası kazanımlar üzerine bir değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır.

3.1. Yaratıcı Ekonominin Gelişmesi

Yaratıcı ekonomi; insan yaratıcılığı, fikirler, entelektüel mülkiyet, bilgi ve teknoloji arasındaki etkileşime dayanan bir kavram olup, esasen yaratıcı endüstrilere temel oluşturan bilgi temelli ekonomik faaliyetleri kapsamaktadır. Reklamcılık, mimarlık, güzel sanatlar ve el sanatları, tasarım, moda, sinema, video, fotoğrafçılık, müzik, sahne sanatları, yayıncılık, araştırma-geliştirme, yazılım, dijital oyunlar, elektronik yayıncılık ile televizyon ve radyo gibi sektörler, yaratıcı ekonominin temel bileşenlerini oluşturmaktadır. Bu endüstriler, yalnızca kültürel ve sanatsal üretimin merkezinde yer almakla kalmayıp, aynı zamanda hem ticari hem de kültürel değerlerin önemli kaynakları arasında kabul edilmektedir. Yaratıcı ekonomi; ticaret, emek ve üretim süreçlerini kapsayan yaratıcı endüstrilerin tüm bileşenlerinin toplamı olarak tanımlanmakta olup, günümüzde özellikle gelişmekte olan ülkeler için küresel ekonominin yüksek büyüme potansiyeline sahip alanlarına erişim açısından stratejik fırsatlar sunan en dinamik sektörlerden biri konumundadır (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı, 2024).

Deloitte tarafından Almanya, Birleşik Krallık, Fransa, İtalya, İspanya, Türkiye, Japonya, Güney Kore ve Avustralya'yı kapsayan ülkelerde yürütülen yaratıcı ekonomiye odaklı analiz çalışmasına göre, "2018

yılı itibarıyla Türkiye'de yaratıcı ekonomi alanında yaklaşık 600.000 kişi istihdam edilmektedir. Aynı yıl itibarıyla, söz konusu dokuz ülkede toplam yaratıcı ekonomi istihdamı 20 milyon kişiye ulaşmakta olup, bu istihdamın toplam istihdam içindeki payı yaklaşık %7 olarak belirlenmiştir". (Deloitte, 2021).

Hem küresel ölçekte hem de Türkiye'de hızla büyüyen yaratıcı ekonomi, Kapadokya bölgesi açısından da stratejik bir önem arz etmektedir. Yaratıcı ekonomi bağlamında ülkemizin önde gelen bölgelerinden biri olan Kapadokya'da; el sanatları, sinema, fotoğrafçılık, müzik ve mimarlık gibi yaratıcı endüstriler, bölgenin kültürel zenginliğiyle bütünleşerek yaratıcı ekonomiyi beslemekte ve yüksek katma değer üretmektedir. Bu yaratıcı endüstrilerin tamamı, bölgenin temel ekonomik dinamiklerinden biri olan turizm sektörüyle doğrudan ilişkili olup, karşılıklı etkileşime dayalı simbiyotik bir ilişki içerisinde gelişmektedir.

Brezilya' da Royal Road Kültür Rotası üzerine gerçekleştirilen bir araştırma, rota üzerinde yer alan destinasyonlarda turizm faaliyetlerinde ve turist sayısında anlamlı bir artış yaşandığını ortaya koymuştur (de Padua Carrieri, Luz, vd. Pereira, 2014). Avanos'un da Avrupa Seramik Rotasına dâhil olmasıyla hem Avanos'u ziyaret eden turist sayısında hem de turizm faaliyetlerinde artış olacağı düşünülmektedir. Ayrıca Avrupa Seramik Rotası, deneyim odaklı yaratıcı turizm kavramıyla doğrudan ilişkili olup çömlek/seramik atölyelerinin turizmle daha fazla entegre edilmesi, turistlerin üretim sürecine katılmalarını teşvik ederek, ziyaretçilerin sadece tüketici değil, aktif bir üretici olmalarını sağlamaktadır (Duxbury ve Richards, 2019). Bu bağlamda, Avanos'un çömlek/seramik atölyeleriyle yaratıcı turizme katkı sunarak daha uzun süreli ve nitelikli turist çekebileceği de değerlendirilmektedir.

Çömlekçilik ve seramik endüstrisindeki gelişmeler, başta gastronomi olmak üzere fotoğrafçılık gibi diğer yaratıcı endüstrileri de doğrudan etkileme potansiyeline sahiptir. El sanatları alanında yaşanacak ilerlemeler, gastronomi sektörü için özgün ve yenilikçi sunum tasarımlarının geliştirilmesini mümkün kılacak; böylece gastronomi sektörü bu gelişimden doğrudan fayda sağlayacaktır. Öte yandan, el

sanatları ve gastronomi alanlarında tanıtım amacıyla gerçekleştirilecek fotoğraf ve video çekimleri, bölgedeki fotoğrafçılık ve film endüstrilerini canlandırarak bu sektörlerde hem yaratılan katma değer hem de istihdamın artmasına katkı sunacaktır. Tüm bu etkileşimler, yaratıcı endüstriler arasında bütüncül bir gelişim dinamiği oluşturarak, özellikle Avanos başta olmak üzere bölge genelinde yaratıcı ekonominin daha hızlı ve sürdürülebilir biçimde büyümesini destekleyecektir.

3.2. Destinasyonun Marka Bilinirliğinin Artması

Destinasyon markalaşması, bir turizm noktasının algısını, görünürlüğünü ve itibarını güçlendirerek, sürdürülebilir bir turizm sektörü oluşturmak ve destinasyonun uzun vadeli başarısını sağlamak için önemli bir stratejidir.

Destinasyon markalaşması, bir yerin özgün niteliklerini ve çekiciliğini ön plana çıkararak, söz konusu destinasyonun diğerlerinden ayrışmasına ve kendine özgü bir kimlik kazanmasına katkı sağlamaktadır. Bu süreç, destinasyonun rekabet avantajını güçlendirmekte ve potansiyel ziyaretçilerin destinasyon tercihleri üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. İyi bir şekilde markalanmış bir destinasyon, potansiyel ziyaretçiler üzerinde olumlu bir izlenim bırakmakta ve seyahat kararlarını etkileme gücüne sahip olmaktadır. Güçlü bir marka, turistlerin belirli bir destinasyonu hedef olarak seçme olasılığını artırmaktadır. Bunun yanı sıra, destinasyon markalaşması, turistlerin destinasyon hakkında daha fazla bilgi edinmelerini sağlamakta ve seyahat deneyimlerini zenginleştirmek amacıyla önerilerde bulunabilmektedir. Bu durum, turistlerin destinasyonda daha uzun süre kalma ve daha fazla harcama yapma olasılığını artırarak, bölgesel turizm gelirlerinin artmasına katkı sunmaktadır. Ayrıca, güçlü bir marka, destinasyonun turizm potansiyelini ve çekiciliğini yatırımcılara ve işletmelere daha cazip hâle getirmekte; bu da destinasyona yapılan yatırımların artmasına, turizm gelirlerinin yükselmesine ve dolayısıyla bölgesel ekonomik kalkınmaya daha fazla katkı sağlanmasına imkân tanımaktadır. Avanos'un Avrupa Seramik Rotasına

üye olması ilçenin destinasyon marka bilinirliğinin artmasına sebep olacaktır. Öyle ki Avrupa Seramik Rotası Avrupa Konseyinin tescil etmiş olduğu en önemli kültür rotalarından birisi olup Türkiye'de bu rotaya dâhil olabilen sadece iki yerleşim yeri vardır. Böylesine önemli bir rotanın içerisinde yer almak Avanos'un destinasyon marka bilinirliğine olumlu anlamda birçok katkı sunacaktır. Rotaya üye olmak, yerleşim yerinin seramik geleneğini vurgulayarak benzersiz bir kimlik kazanmasını sağlayacaktır. Bu, yerleşim yerinin destinasyon markasını güçlendirecek ve turistler için çekici hale getirecektir. Marka bilinirliğinin artmasıyla birlikte Avanos'un tanıtım gücü, bilinirliği, turistler nezdinde tercih edilme oranı ve turizmden elde ettiği gelir artacaktır. Uzun vadede ise hem el sanatları hem de başta konaklama sektörü olmak üzere turizmin alt sektörlerinde ilçeye daha fazla yerli ve yabancı yatırım çekilebilecek, böylece yeni istihdam alanları yaratılabilecek ve yerel kalkınmaya önemli katkılar sunulabilecektir.

3.3. Etkin Tanıtım ve Pazarlama Gerçekleştirme Potansiyelinin Artması

Avrupa Seramik Rotası, turizm endüstrisinde tanınan bir marka niteliği taşımakta olup, özellikle Avrupa başta olmak üzere dünya genelinde kültür turizmine ilgi duyan turistler tarafından yakından takip edilen önemli bir kültür rotasıdır. Rotaya dâhil olan yerleşimler rotanın bilinirliği, üyeleri desteklemesi ve üyeler arasındaki etkileşimler sayesinde etkin tanıtım ve pazarlama gerçekleştirme konusunda birçok olumlu katkıya kavuşabilmektedir:

- Bu rotaya dâhil olan yerleşim, rotanın resmi tanıtım materyallerinde ve reklam kampanyalarında yer alarak ulusal ve uluslararası düzeyde görünürlük elde etme şansına kavuşmaktadır. Bu, yerleşimin turizm potansiyelini artırmakta ve daha geniş bir kitleye ulaşmasını sağlamaktadır.
- Seramik rotasına dâhil olan yerleşim, özel etkinlikler, festivaller ve sergiler düzenleyerek seramik sanatının ve kültürünün tanıtımını yapabilmektedir. Bu etkinlikler, yerel halkı ve ziyaretçileri bir araya getirerek yerleşimin turizm çekiciliğini artırmaktadır.

- Rotaya dâhil olan yerleşimler, seramik sanatçıları ve zanaatkarlarını çekmeye yönelik özel iş birlikleri ve atölye programları düzenleyebilmektedir. Bu tür etkinlikler, yerleşimin tanınmış sanatçılar ve zanaatkarlar tarafından ziyaret edilmesine olanak tanıyarak, başta sosyal medya olmak üzere çeşitli tanıtım mecralarında destinasyonun görünürlüğünü artırmakta ve tanıtımına önemli katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda, bu etkileşimler yerleşimin köklü seramik geleneğini korurken, yeni tekniklerin ve yaratıcı fikirlerin gelişmesine de zemin hazırlamakta; böylece yerel seramik kültürünün hem korunmasına hem de yenilikçi biçimde evrilmesine katkı sunmaktadır.
- Rotaya dâhil olan yerleşimlerde, hem yerel yönetimler hem de özel sektör girişimcileri, yeni yatırımlar gerçekleştirme ve turistik altyapıyı geliştirme konusunda daha istekli ve motive hâle gelebilmektedir. Bu durum, seramik müzeleri, atölyeler, sanat galerileri ve ziyaretçi merkezleri gibi kültürel ve turistik tesislerin inşası ya da mevcut yapıların yenilenmesi şeklinde somutlaşabilmektedir. Söz konusu yatırımlar, yerleşimin kültürel zenginliğini daha görünür kılmakta ve turizm potansiyelini artırarak destinasyonun tanıtımına önemli katkılar sunmaktadır.
- Seramik Rotası'na dâhil olan bir yerleşimde, sürdürülebilir turizm uygulamaları daha güçlü biçimde teşvik edilmekte; bu doğrultuda hem yerel yönetimler hem de özel sektör aktörleri daha gönüllü ve sorumluluk sahibi bir tutum sergileyebilmektedir. Bu uygulamalar, yerel çevrenin korunması, kültürel mirasın sürdürülebilir biçimde yaşatılması ve yerel halkın ekonomik olarak daha fazla fayda sağlaması gibi temel ilkelere dayanmaktadır. Sürdürülebilirlik odaklı bu yaklaşımlar, destinasyonun uzun vadeli turizm çekiciliğini artırmakta ve ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımına olumlu katkılar sunmaktadır.

3.4. Sosyoekonomik Gelişmişlik Düzeyinde Gelişim Görülmesi

Sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi, bir toplumun veya bir ülkenin ekonomik ve sosyal durumunu

ölçen bir kavramdır. Bu kavram, bir toplumun genel refahını, yaşam standartlarını, eğitim seviyesini, sağlık hizmetlerine erişimi, gelir dağılımını ve diğer sosyal göstergeleri içermektedir.

Avanos ilçesinin Avrupa Seramik Rotasına dâhil olması ile birlikte ilçenin sosyoekonomik gelişmişlik düzeyini olumlu etkileyecek şu hususların gözlemlenmesi beklenmektedir:

- Başta yaratıcı ekonomi olmak üzere ilçe ve bölge ekonomisinin gelişmesi,
- Turizmden elde edilen gelirin ve katma değer artması,
- Gerçekleştirilecek yeni yatırımlarla yeni iş alanlarının açılarak başta gençler ve kadınlar olmak üzere dezavantajlı grupların istihdamının artması,
- Sürdürülebilir turizm uygulamalarının artması ile daha yaşanabilir bir çevreye ulaşılması ve yaşam kalitesinin artması,
- Rota içerisinde yer alan diğer yerleşimlerle gerçekleştirilecek kültürel ve eğitimsel değişimlerle gençlerin farklı kültürleri keşfetmesi ve öğrenmesi, yaşam becerilerinin gelişmesi, küresel bir bakış açısı kazanmaları ve dil becerilerinin gelişmesi,
- Seramik ve çömlekçilik kültürünün korunması ve daha fazla insanın bu alanlara ilgi duymaya başlaması,
- Sosyal altyapı ve sosyal etkinlik imkânlarının artması,
- Fiziki altyapının gelişmesi.

3.5. Seramik/Çömlekçilik Üzerine Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Çalışmalarının Artması

Bu eylem alanı, farklı ülkelerden gelen sanatçılar arasında iş birliğinin geliştirilmesine olanak tanırken, sanat aracılığıyla kültürlerarası diyalogun güçlendirilmesini ve karşılıklı anlayışın artırılmasını mümkün kılmaktadır.

Avrupa Seramik Rotasının temel amaçlarından birisi seramik kültürü ve geleneğinin çalışılması,

bilgisinin artırılması ve geliştirilmesini teşvik etmek için girişimlerde bulunmaktadır (Avrupa Seramik Rotası, 2024). Rota, özellikle araştırma fırsatlarını ve erken kariyer araştırmacıları ve genç profesyoneller için eğitimi teşvik etmeyi, iletişim, yönetim ve tanıtım için daha dijital tabanlı teknikler ve yöntemleri tanıtmayı ve araştırmayı ve teknolojiyi birleştirmeyi amaçlamaktadır (Konach, 2022). Bu yolla, seramik geleneğinin korunması, yeni teknik ve fikirlerin geliştirilmesi ile özellikle genç nüfusun istihdam olanaklarının artırılması hedeflenmektedir. Avanos'un Avrupa Seramik Rotası'na dâhil olmasıyla birlikte, orta ve uzun vadede bu alanda yürütülecek bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde artış yaşanması kaçınılmazdır. Bu süreçte, Avanos'un zengin seramik mirasına ilişkin akademik bilgi birikiminin derinleşmesi; seramik ve çömlekçilik alanlarında yüksek lisans ve doktora düzeyinde daha fazla akademik çalışmanın yürütülmesi; ulusal ve uluslararası düzeyde akademik yayınların artması beklenmektedir. Böylece, yerel seramik geleneğinin korunması ve gelecek kuşaklara aktarımı desteklenirken, aynı zamanda yenilikçi üretim tekniklerinin geliştirilmesi, genç istihdamının artırılması ve teknolojik uygulamaların seramik üretim süreçlerine daha etkin biçimde entegre edilmesi gibi çok boyutlu kazanımların sağlanması öngörülmektedir.

3.6. Sürdürülebilir Turizm Uygulamalarına Katkı Sunulması

Avrupa Seramik Rotası'nın temel amaçlarından biri, sürdürülebilir ve etik turizmin gelişimini desteklemek amacıyla, ilgili bölgesel paydaşlarla iş birliği içerisinde rota üzerindeki alanların daha etkin kullanılmasına olanak tanıyacak uygun altyapı ve hizmetlerin oluşturulmasını teşvik etmektir. (Avrupa Seramik Rotası, 2024b). Avrupa Seramik Rotası'nın sürdürülebilir turizme ilişkin temel hedefleri doğrultusunda, Avanos'un Rotaya dâhil olmasıyla birlikte sürdürülebilir turizm uygulamalarının hem Rota yönetimi hem de bölgesel aktörler tarafından daha güçlü biçimde teşvik edilmesi beklenmektedir. Bu durum, yerel yönetimler ile özel sektör temsilcilerinin sürdürülebilirlik odaklı uygulamalara yönelik gönüllülük düzeylerini artırmakta;

bilinçli üretim ve tüketim kültürünün gelişimine, çevresel değerlerin korunmasına ve kültürel mirasın sürdürülebilir biçimde yaşatılmasına katkı sunmaktadır. Ayrıca, Rota bünyesinde yer alan diğer yerleşimlerle gerçekleştirilecek iş birlikleri ile kültürel ve eğitsel değişim programları sayesinde, farklı destinasyonlardaki başarılı sürdürülebilir turizm uygulamaları hakkında bilgi edinilmesi ve bu iyi örneklerin Avanos'ta da uygulanmasının sağlanması mümkündür. Bu süreç, Avanos'un sürdürülebilir turizm politikalarının güçlenmesine ve bölgenin uzun vadeli kalkınma hedeflerine katkı sunmasına olanak tanımaktadır.

3.7. Kültürel ve Sanatsal Alanlarda İlerleme Yaşanması

Avrupa Kültür Rotaları, gelenekleri, sanatı ve mirası yeniden yorumlamak için laboratuvarlar niteliğinde olup miras ile çağdaş kültür arasındaki bağları keşfeden etkinlikler ve sanatsal projeleri teşvik etmektedir. Bu süreç, özellikle genç Avrupalılara ilgili alanlarda eğitim sağlama ve yaratıcılık bakımından en yenilikçi uygulamaları öne çıkarmaktadır. Avrupa Kültür Rotaları Programının bir hedefi, Avrupa Konseyi'nin miras ve kültür alanındaki değerleri üzerine düşündürmektir. Bu nedenle her Kültürel Rota teması, dijital sanatlar, müzik, performanslar ve yerleştirmeler de dâhil olmak üzere yeni sanatları ve çağdaş yaratıma ilham vermektedir ve ilgili çağdaş kültürel üretimi teşvik ederek temanın kültürel anlamında sürekliliği sağlamaktadır (Avrupa Konseyi, 2015).

Avrupa Seramik Rotasının temel amaçlarından biri ise seramik ile bağlantılı somut ve soyut kültürel mirasın bilgisini yaymak, korumak ve geliştirmektir (Avrupa Seramik Rotası, 2024b):

Avrupa Seramik Rotası'na üye olmak, bir yerleşimin kültürel ve sanatsal yaşamını zenginleştirmekle kalmayıp, seramik sanatı ve zanaatını yerel toplumun kültürel kimliğinin ayrılmaz bir parçası hâline getirmektedir. Bu durum, yerel halkın kendilerini ifade etme biçimlerini çeşitlendirmelerine, yaratıcı yeteneklerini geliştirmelerine ve kültürel mirasla daha güçlü bir bağ kurmalarına olanak tanımaktadır.

Avrupa Seramik Rotası'na üye olan bir yerleşim, yerel seramik sanatçılarınin desteklenmesi ve sanatsal kapasitelerinin geliştirilmesi adına önemli bir platform sunmaktadır. Bu bağlamda, sanatçılara atölye kullanımı, malzeme temini, eğitim programları ve sergi olanakları gibi çeşitli kaynaklar sağlanmakta; böylece yerel sanat ortamı canlanmakta ve üretkenlik artmaktadır. Sanatçılar, Rota kapsamında düzenlenen etkinlikler ve festivaller aracılığıyla eserlerini daha geniş kitlelere ulaştırabilmekte ve uluslararası düzeyde görünürlük kazanabilmektedir. Bununla birlikte, Avrupa Seramik Rotası'na üyelik, kültürel çeşitliliğin ve etkileşimin teşvik edilmesine katkı sunmakta; farklı kültürel arka planlara sahip sanatçı ve zanaatkârların bir araya gelmesini sağlayarak kültürel alışverişin önünü açmaktadır. Bu süreç, hem yerel sanat ve zanaatın çeşitlenmesine olanak tanımakta hem de toplumun kültürel hoşgörüsünün ve karşılıklı anlayışının gelişmesine katkıda bulunmaktadır.

Seramik rotasına üye olan bir yerleşim, sanat eğitimi ve toplumsal katılımı teşvik ederek kültürel ve sanatsal ilerlemeyi destekleyebilmektedir. Bu, yerel okullar, sanat merkezleri ve topluluk programları aracılığıyla seramik sanatı ve zanaatını genç nesillere öğretmek ve yaymak anlamına gelmektedir. Ayrıca, seramik atölye ve etkinlikleri, toplum üyelerinin sanatsal becerilerini geliştirmelerine ve yaratıcı bir çıkış bulmalarına yardımcı olabilmektedir. Yine seramik rotasına üye olan bir yerleşim, sanatsal inovasyonu ve yaratıcılığı teşvik ederek kültürel ve sanatsal ilerlemeyi destekleyebilmektedir. Sanatçılar, seramik rotası etkinlikleri ve iş birlikleri aracılığıyla farklı teknikleri deneyerek ve yeni fikirler geliştirerek yaratıcılıklarını besleyebilmektedir. Bu, seramik sanatının evrimini ve yeniliklerini teşvik ederken, yerel sanat sahnesinin canlılığını korumaktadır.

Avrupa Seramik Rotasına üye olan bir yerleşim, yerel toplumun değerlerini ve kimliğini yansıtarak kültürel ve sanatsal ilerlemeyi destekleyebilmektedir. Seramik sanatı ve zanaatı, yerel hikâyeleri, mitleri, gelenekleri ve sembolleri yansıtarak toplumun tarihini ve kültürünü korumaya yardımcı olmaktadır. Bu, yerel halkın kimliklerini güçlendirirken, seramik sanatının anlamını ve önemini vurgulamaktadır.

3.8. Kültür Turizminin Gelişmesi

Avrupa Seramik Rotası'na üye olan bir yerleşim, turistlere kültürel ve tarihi derinlik sunmaktadır. Seramik sanatı ve zanaatı, bir toplumun tarihini, geleneklerini ve kültürel değerlerini yansıtan önemli bir unsurdur. Bu nedenle, rotaya dâhil olan yerleşimler, turistlere seramik geleneğinin kökenlerini, evrimini ve önemini anlatan zengin bir kültürel miras sunmaktadır. Ayrıca rotaya üye olan bir yerleşim, el sanatları ve zanaat turizminin gelişmesine de katkıda bulunmaktadır. Turistler, yerel seramik atölyelerini ziyaret ederek ustalardan doğrudan öğrenme ve el yapımı seramik ürünler satın alma fırsatı bulmaktadır. Bu durum, turistlerin yerel kültürle daha derinlemesine bir bağ kurmalarını sağlamaktadır.

Avrupa Seramik Rotası'na dâhil olan bir yerleşim, turistlere çeşitli sanat etkinlikleri ve festivaller sunma imkânı sağlamaktadır. Bu etkinlikler, seramik sanatçıları ve zanaatkârları bir araya getirerek, turistlere interaktif seramik atölyeleri, sergi turları, seminerler ve canlı gösteriler gibi farklı deneyimler sunmaktadır. Bu tür etkinlikler, turistlerin yerel sanat sahnesini deneyimlemelerine, yerel kültürle daha derinlemesine etkileşimde bulunmalarına ve bölgesel sanatsal mirasa katkı sağlama fırsatı bulmalarına olanak tanımaktadır.

3.9. Seramik Kümesinin Kurulması

Kültür Rotaları içinde kümeler tanımlanmamış olmasına rağmen, rota ağları açıkça gelecekteki kümelenme oluşumları için sağlam bir zemin sağlamaktadır. Kültür Rotaları içinde (aynı değer zinciri boyunca çalışan kuruluşlar ve kurumların coğrafi olarak yakın grupları) kümelerin canlanması için yerel ve uluslararası işletmeler, turizm operatörleri, taşıyıcılar, iş ortakları ve kamu kurumları arasında daha fazla bağlantı geliştirmek önerilmektedir. Bu aktörleri birbirine bağlayan stratejiler geliştirmek için önemli çabalar gereklidir, bu da kritik kitle oluşturma ve inovasyon gelişiminin daha da teşvik edilmesini sağlayacaktır. Avanos'un Avrupa Seramik Rotasına üye olmasıyla birlikte hem ilçe içinde hem de Rotanın diğer üyeleriyle gerçekleştirilecek iş birliği çalışmalarıyla seramik sektörünün tedarik

zincirinde yer alan tüm işletmelerle kamu kurum ve kuruluşlarının ve sivil toplum kuruluşlarının arasında daha sıkı ilişkiler kurulması sağlanmış olacak ve yerel ve bölgesel kurum ve kuruluşların doğru strateji ve planlama çalışmalarıyla bölgede Seramik Kümesinin kurulmasının önü açılacaktır.

4. Sonuç ve Değerlendirme

Yıllar geçtikçe, turizm sürekli bir büyüme ve derinleşen bir çeşitlenme yaşamış ve dünyanın en hızlı büyüyen ekonomik sektörlerinden biri haline gelmiştir. Modern turizm, gelişme ile sıkı sıkıya bağlantılı bir konuma gelmiş ve giderek artan sayıda yeni destinasyonu kapsamaya başlamıştır. Bu dinamikler, turizmi sosyoekonomik ilerlemenin ana itici güçlerinden biri haline getirmiş ve tüm ülkeleri turizmden daha fazla pay almak için motive etmiştir. Turizm, uluslararası ticaretin önemli aktörlerinden biri haline gelmiş ve aynı zamanda birçok gelişmekte olan ülke için ana gelir kaynaklarından birini temsil etmektedir. Bu büyüme, destinasyonlar arasında artan çeşitlilik ve rekabet ile el ele gitmektedir.

2023 yılında dünya genelinde 1,286 milyar kişi seyahat etmiş olup (Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü, 2024c) yine 2023 yılında turizm sektörünün küresel gayri safi yurtiçi hasılaya katkısı yüzde 9,1 şeklinde gerçekleşmiştir (Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi, 2024).

Turizmin her geçen gün büyüyen bir sektör haline gelmesi ve ülkelere sıcak döviz sağlaması nedeniyle tüm ülkeler daha fazla turist çekmenin ve turizmden daha fazla gelir elde etmenin rekabetine girmişlerdir. Bu kapsamda hem turizm çeşitliliğini artırmaya hem de mevcuttaki potansiyellerini daha iyi değerlendirmeye yönelik stratejiler oluşturmakta ve eyleme geçmektedirler. Avrupa kıtası da bu doğrultuda kıta genelinde turizmden elde edilen katma değer artırılmasına ve kıta ülkeleri arasındaki etkileşiminde geliştirilmesine yönelik stratejiler geliştirip programlar uygulamaktadır.

Avrupa Birliği, kültürü Avrupa turizm deneyiminin bir parçası şeklinde görmek ve Avrupa'yı küresel bir kültür destinasyonu olarak tanımaktadır.

Bu doğrultuda, Avrupa Komisyonu, büyüme potansiyeli en yüksek olan kültür turizm alanlarını desteklemektedir. Bunu gerçekleştirirken Avrupa Birliği, bir yandan büyümeyi artırmak ihtiyacıyla diğer yandan da eserlerin, tarihi sitelerin ve yerel geleneklerin korunmasını sağlama ihtiyacı arasında dengeli bir yaklaşımı benimsemektedir. Bu kapsamda, Avrupa Konseyi tarafından Kültür Rotaları Programı geliştirilmiş olup ilk kez 1987 yılında uygulanmaya başlamıştır. Avrupa Konseyi, 2024 yılı itibarıyla Avrupa'nın belleğini, tarihini ve mirasını gösteren ve günümüz Avrupa'sının çeşitliliğini yorumlamaya katkıda bulunan çok farklı temalara sahip 48 Kültür Rotasına sahiptir (Avrupa Konseyi, 2024a). Bu rotalardan birisi 2012 yılında kurulan ve hâlihazırda 16 ülkeden 23 bölgenin rota içerisinde yer aldığı Avrupa Seramik Rotasıdır. Köklü bir çömlekçilik ve seramik geçmişine sahip olan Nevşehir'in Avanos ilçesi Avrupa Seramik Rotasına 2023 yılında dâhil olmuştur ve İznik'le birlikte ülkemizi Avrupa Seramik Rotasında temsil etmektedir.

Avrupa Seramik Rotası, seramik üretiminin kültürel mirasını ve geleneklerini tanıtarak, sadece sanatsal üretimler ve koleksiyonlarla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda destinasyonların zaman içindeki kültürel ve sosyal gelişimini de teşvik ederek sürdürülebilir ve rekabetçi turizmi desteklemeyi amaçlamaktadır (Avrupa Konseyi, 2024a).

Tüm kültürel rotalarla birlikte Avrupa Seramik Rotasına dâhil olmak da ilgili yerleşime birçok olumlu katkılar sunabilmektedir. Yerel ve bölgesel kurumlar tarafından doğru planlamalar yapılması ve doğru stratejilerle eylemler gerçekleştirilmesi durumunda Avanos'un Avrupa Seramik Rotasına üye olmasının orta ve uzun vadede birçok olumlu kazanımı olacaktır. Bu kazanımları şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Rotaya üye olunması sebebiyle hem turizmden elde edilen gelirlerde artış olacak hem de yeni iş imkânları yaratılmaya başlanacaktır. Bununla birlikte önemli yaratıcı endüstrilerden birisi olan el sanatlarının gelişmesiyle Kapadokya Bölgesindeki fotoğrafçılık ve gastronomi gibi diğer yaratıcı endüstrilerde pozitif anlamda gelişim göstermeye başlayacaklardır. Bu gibi

yaratıcı endüstrilerde yaşanılacak gelişmeler ise başta Avanos olmak üzere bölge genelinde yaratıcı ekonominin daha hızlı gelişmesini sağlayacaktır.

- Avanos'un Avrupa Seramik Rotasına üye olması şüphesiz ki ilçenin destinasyon marka bilinirliğinin artmasını sağlayacaktır. Bu durum, turistlerin Avanos'u ve Kapadokya'yı daha fazla tercih etmesine, turizmden elde edilen gelirin ve katma değer artmasına, yeni iş olanaklarının yaratılmasına ve yeni yatırımların gerçekleştirilmesine neden olacaktır.
- Avrupa Seramik Rotası, turizm endüstrisinde tanınmış bir marka olup başta Avrupa olmak üzere dünya genelinde kültür turizmine ilgi duyan turistlerin yakın şekilde takip ettiği bir kültür rotasıdır. Bu durum Avanos'un etkin bir şekilde tanıtılmasına ve dünyadaki bilinirliğine önemli katkılar sunacaktır.
- Avanos'un Avrupa Seramik Rotasına üye olması başta ekonomik anlamda olmak üzere sosyal konularda da Avanos'un gelişim göstermesine katkı verecektir.
- Avanos ilçesinin Avrupa Seramik Rotasına dâhil olması ile birlikte orta ve uzun vadede seramik üzerine gerçekleştirilmiş bilimsel araştırma ve geliştirme çalışmaları artacaktır. Üniversitelerde ve Araştırma Merkezlerinde Avanos ve seramik kültürü üzerine gerçekleştirilen yüksek lisans ve doktora çalışmaları ile hazırlanan akademik makale sayılarında artış görülecektir.
- Avanos'un Avrupa Seramik Rotasına dâhil olmasıyla birlikte sürdürülebilir turizm uygulamalarının Rota ve bölgesel yönetimler tarafından daha fazla teşvik edilmesi, hem yerel yönetimler hem de özel sektör temsilcilerinin sürdürülebilir turizm uygulamaları hususunda daha fazla gönüllü olması, daha bilinçli üretim ve tüketim kültürünün geliştirilmesi, çevrenin ve kültürel mirasın korunması gibi birçok olumlu gelişmenin yaşanması beklenmektedir.
- Avanos'un Avrupa Seramik Rotasına dâhil olmasıyla kültürel ve sanatsal anlamda ilerleme yaşanması kaçınılmazdır. Seramik rotası

etkinlikleri ve festivalleri, farklı kültürlerden sanatçıları ve zanaatkarları bir araya getirmekte ve kültürel alışverişi teşvik etmektedir. Bu, yerel sanatın ve zanaatın çeşitliliğini artırırken, toplumun kültürel hoşgörüsü ve anlayışının da gelişmesine yardımcı olabilmektedir.

- Avanos'un seramik kültürü üzerine gerçekleştirilecek etkinliklerle ilçede ve bölgede kültür turizminin gelişmesine önemli katkılar sunulacaktır.
- Avanos'un Avrupa Seramik Müzesine üye olmasıyla birlikte hem ilçe içinde hem de Rotanın diğer üyeleriyle gerçekleştirilecek iş birliği çalışmalarıyla seramik sektörünün tedarik zincirinde yer alan tüm kamu kurum ve kuruluşlar ile işletmelerin ve sivil toplum kuruluşlarının arasında daha sıkı ilişkiler kurulması sağlanmış olacak ve yerel ve bölgesel kurum ve kuruluşların doğru strateji ve planlama çalışmalarıyla bölgede Seramik Kümesinin kurulmasının önü açılacaktır.

Türkiye tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olması sebebiyle oldukça zengin kültür birikimine sahiptir. Ancak geçmişten bu yana uygulanan hatalı politikalar sebebiyle sahip olunan kültür turizmi potansiyelinden yeterince faydalanılamamaktadır. Avrupa Birliği tarafından uygulanmakta olan Kültür Rotaları Programı Türkiye'nin kültür turizmi potansiyelini harekete geçirebilmek için önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır. Türkiye'deki birçok yerleşimin ilgili kültür rotalarına üye olabilme hususunda önemli potansiyeli bulunmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Kalkınma Ajansları gibi kuruluşlar tarafından potansiyeli bulunan yerleşim yerlerinin ilgili kültür rotalarına üye olması ve Avrupa Konseyi nezdinde yeni kültür rotaları oluşturulmasına yönelik stratejiler oluşturulması ve çalışmalar yürütülmesi gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca, Avrupa Kültür Rotaları Programının yanı sıra ülke içinde de geliştirilecek bir kültür programı ile kültür rotalarının oluşturulmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Kültür turizminin gelişmesi, turizmden elde edilen katma değer ile gelirin artması ve elde edilen gelirin ülke içinde daha homojen bir

şekilde dağılması, yeni istihdam alanları yaratılması ve sürdürülebilir turizm uygulamalarının nispeten yaygınlaşmasını sağlaması sebebiyle yerel ve bölgesel

kalkınmaya da önemli katkılar sunmaktadır. Bu sebeplerden ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından kültür turizminin geliştirilmesine yönelik stratejiler uygulanmasında fayda bulunmaktadır.

Bilgilendirme

Çatışma Beyanı

Yazar tarafından herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Fon Desteği

Bu Çalışmada herhangi bir resmi, ticari ya da kar amacı gütmeyen organizasyondan fon desteği alınmamıştır.

Etik Standartlara Uygunluk

Yazar tarafından Çalışmada kullanılan araç ve yöntemlerin Etik Kurul İzni gerektirmediği beyan edilmiştir.

Etik Beyanı

Yazar tarafından bu Çalışmada bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu; yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan edilmiştir.

Kaynakça

- AHİKA (Ahiler Kalkınma Ajansı). (2023). *Brief Information About Avanos Ceramic Route for Members Section*. Nevşehir: Ahiler Kalkınma Ajansı.
- Akurgal, E. (2005). *Anadolu Kültür Tarihi*. Tübitak Popüler Bilim Yayınları.
- Ascanis, S. D., Nerini, E. G., and Cantoni, L. (2020). Online communication Strategies of the Cultural Routes of the Council of Europe. *Preceedings of the Heritage, Tourism and Hospitality International Conference – HTHIC2020: "Living Heritage and Sustainable Tourism* (s. 81-98). Lugano: Università della Svizzera italiana.
- Avrupa Komisyonu. (2024). *Cultural Tourism*. European Comission: https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/tourism/eu-funding-and-businesses/funded-projects/cultural_en (Erişim Tarihi: 3.05.2024)
- Avrupa Konseyi. (2010). *Impact of European Cultural Routes on SMEs' Innovation*. Council of Europe.
- Avrupa Konseyi. (2015). *Cultural Routes Management: From theory to practice*.
- Avrupa Konseyi. (2024a). *Council of Europe - Cultural Routes*. Council of Europe Web Sayfası: <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/by-theme> (Erişim Tarihi: 25.09.2024)
- Avrupa Konseyi. (2024b). *Council of Europe Web Sitesi - Cultural Routes*. Council of Europe: <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/all-cultural-routes> (Erişim Tarihi: 4.05.2024)
- Avrupa Seramik Rotası. (2024a). *European Route of Ceramics - Home*. European Route of Ceramics: <https://www.europeanrouteofceramics.eu/> (Erişim Tarihi: 5.05.2024)
- AvrupaSeramikRotası.(2024b).*StatuteoftheEuropeanCeramicRoute*. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/ https://www.europeanrouteofceramics.eu/wp-content/uploads/2022/12/Statuto_EN_20220901-1.pdf (Erişim Tarihi: 5.05.2024)
- Avrupa Seramik Rotası. (2025). *Avrupa Seramik Rotası Üyeleri*. Avrupa Seramik Rotası Web Sitesi: <https://www.europeanrouteofceramics.eu/about-us/#members> (Erişim Tarihi: 26.02.2025)
- Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü. (2024a). *World Tourism Barometer*. UNWTO: <https://www.unwto.org/news/international-tourism-to-reach-pre-pandemic-levels-in-2024> (Erişim Tarihi: 28.04.2024)
- Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü. (2024b). *UNWTO Ethics, Culture and Social Responsibility*. UNWTO: <https://www.unwto.org/ethics-culture-and-social-responsibility#:~:text=Cultural%20tourism%20is%20a%20type,products%20in%20a%20tourism%20destination.> (Erişim Tarihi: 03.05.2024)
- Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü. (2024c). *World Tourism Barometer*. (Erişim Tarihi: 4.01.2024)
- Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı. (2024). *UNCTAD - Creative Economy Programme*. UNCTAD: <https://unctad.org/topic/trade-analysis/creative-economy-programme> (Erişim Tarihi: 7.05.2024)
- Canpolat, A., ve Çobanlı, Z. (2011). Avanos'un Geleneksel Çömlek Ustaları. *Maddi Kültür* (s. 225-241). Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Cook, R. M. (1960). *Greek Painted Pottery*. Routledge.
- de Padua Carrieri, A., Luz, T. R., and Pereira, M. C. (2014). O Projeto Estrada Real. *Revista Anais Brasileiros de Estudos Turísticos – ABET*, 54-63.
- Deloitte. (2021). *The Future of the Creative Economy*. Londra: Deloitte.
- Duxbury, N., and Richards, G. (2019). *A Research Agenda for Creative Tourism*. Edward Elgar Publishing.
- Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi. (2024). *WTTC Economic Impact Research*. Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi: <https://wttc.org/research/economic-impact> (Erişim Tarihi: 28.04.2024)
- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü. (2024). *OECD - The Impact of Culture on Tourism*. OECD: <https://web.archive.oecd.org/2016-11-08/67462-theimpactofcultureontourism.htm> (Erişim Tarihi: 2.05.2024)
- Güner, G. (1988). *Anadolu'da Yaşamakta Olan İlk Çömlekçilik*. Akbank.
- Konach, T. (2022). *Exceptional Evaluation: European Route of Ceramics*. Council of Europe.
- Küçükçakır, S. (2019). *Nevşehir/Avanos İlçesinde Kullanılan Seramik Fırımların Araştırılması ve Seramik Uygulamalar*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Manafidizaji, A. (2025). *İran ve Anadolu Seramik Sanatında Geleneksel Çömlekçilik Uygulamaları ve Örneklerin Karşılaştırılarak Değerlendirilmesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Srivastava, M. (2010). Tourism Industry and Effects of Globalisation. *International Research Journal of Management Science and Technology*, 1(3), 58-61.
- Toğrul, Ç. (2016). *Geleneksel Avanos Çömlekçiliğinde Yaşanan Değişim ve Nedenleri*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Turizm ve Serbest Zaman Eğitimi Derneği. (1996). *Cultural Tourism in Europe*. Wallingford, UK: CAB International.